

Готельно-ресторанна справа

УДК 338.488:640.41

Брикова Тетяна Миколаївна

кандидат технічних наук,

доцент кафедри технології та організації готельно-ресторанного бізнесу

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Брыкова Татьяна Николаевна

кандидат технических наук,

доцент кафедры технологии и организации гостинично-ресторанного бизнеса

Черновицкий торгово-экономический институт

Государственного торгово-экономического университета

Brykova Tetiana

PhD, Associate Professor of the Department of

Hotel and Technologies and Organization of Restaurant Business

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of

State University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0001-8842-9028

**ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СТАН ГОТЕЛЬНО-
РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ
ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 НА СОСТОЯНИЕ
ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ
THE OUTBREAK OF THE COVID-19 PANDEMIC AT THE
ESTABLISHMENT OF THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS
IN UKRAINE**

Анотація. Карантинні обмеження, які активно запроваджувались у всьому світі на початку 2020 року вплинули абсолютно на всі сфери

економічного життя країн. Особливо критичним, був вплив на готельно-ресторанний бізнес. Це підтверджується наявними дослідженнями, які показують, що практично третина власників бізнесу втратили від 90 до 100% своїх доходів. І це лише на початку карантину. Ці ж підприємці звільнили близько половини своїх працівників. Окрім того, незначна частка ресторанів з повним набором послуг намагались продовжувати свою діяльність на невеликій частці потужності. Це було можливе за рахунок використання державного замовлення або організації діяльності на виніс, для забезпечення мінімально необхідного запасу готівки задля відновлення діяльності в майбутньому. Інша частина були змушені закритись. Аналогічні тенденції відстежувались і в готельному бізнесі, але у випадку готелів, ситуація була ще більш критичною. Відтак, необхідність відстежити вплив пандемії COVID-19 на готельно-ресторанний бізнес, як основи для формування заходів по відновленню даної сфери економіки в майбутньому зумовлюють актуальність нашого дослідження.

У науковій статті розглянуто вплив карантинних обмежень на готельно-ресторанний бізнес крізь призму аналізу ступень падіння доходів населення, відсотку скорочення робочих місць, кількості наданням працівникам відпустки за власний рахунок, а також частки звільнених працівників. Розглянуто розподіл найбільш постраждалих від карантину сфер у розрізі визначення відсотку постраждалих, тих на кого карантин не вплинув, а також тих, хто виграв від карантинних обмежень. Досліджено динаміку зміни кількості працюючих ресторанів та готелів умовах карантину. Проаналізовано причини формування невтішної ситуації в готельно-ресторанній сфері. Розроблено заходи, які повинні здійснювати власники бізнесу для забезпечення успішної діяльності готелів та ресторанів в умовах карантину, а також запропоновано кроки, які

повинні виконуватись на державному рівня задля підтримки-готельно-ресторанного бізнесу.

Ключові слова: вплив, пандемія COVID-19, готельно-ресторанний бізнес.

Анотація. Карантинные ограничения, которые активно внедрялись во всем мире в начале 2020 года, повлияли абсолютно на все сферы экономической жизни стран. Особенно критичным было влияние карантина на гостинично-ресторанный бизнес. Это подтверждается имеющимися исследованиями, показывающими, что практически треть владельцев бизнеса потеряли от 90 до 100% своих доходов. И это только в начале карантина. Эти же предприниматели уволили около половины своих работников. Кроме того, незначительная часть ресторанов с полным набором услуг пыталась продолжать свою деятельность на небольших мощностях. Это было возможно за счет использования государственных заказов или организации деятельности на вынос, для обеспечения минимально необходимого запаса наличных средств для возобновления деятельности в будущем. Другая часть была вынуждена закрыться. Аналогичные тенденции отслеживались и в гостиничном бизнесе, но в случае отелей ситуация была еще более критичной. Следовательно, необходимость определить влияние пандемии COVID-19 на гостинично-ресторанный бизнес как основы для формирования мероприятий по восстановлению данной сферы экономики в будущем обуславливают актуальность нашего исследования.

В научной статье рассмотрено влияние карантинных ограничений на гостинично-ресторанный бизнес сквозь призму анализа степеней падения доходов населения, процента сокращения рабочих мест, количества предоставления работникам отпуска за свой счет, а также доли уволенных работников. Кроме того, рассмотрено распределение

наиболее пострадавших от карантина сфер в разрезе определения процента пострадавших, на кого карантин не повлиял, а также выигравших от карантинных ограничений. Исследована динамика изменения количества работающих ресторанов. Проанализированы причины формирования неутешительной ситуации в гостинично-ресторанной сфере. Разработаны мероприятия, которые должны осуществлять владельцы бизнеса для обеспечения успешной деятельности гостиниц и ресторанов в условиях карантина, а также предложены шаги, которые должны выполняться на государственном уровне для піддержки гостинично-ресторанного бизнеса.

Ключевые слова: *влияние, пандемия COVID-19, гостинично-ресторанный бизнес.*

Summary. *Quarantine restrictions, which were actively introduced around the world in early 2020, affected absolutely all areas of economic life. Particularly critical was the impact on the hotel and restaurant business. This is confirmed by existing research, which shows that almost a third of business owners have lost 90 to 100% of their income. And this is only at the beginning of quarantine. The same entrepreneurs fired about half of their employees. In addition, a small proportion of full-service restaurants tried to continue operating at a small capacity. This was possible through the use of government procurement or the organization of takeaway activities, to provide the minimum necessary stock of cash to resume operations in the future. The rest were forced to close. Similar trends were observed in the hotel business, but in the case of hotels, the situation was even more critical. Therefore, the need to monitor the impact of the COVID-19 pandemic on the hotel and restaurant business, as a basis for the formation of measures to restore this area of the economy in the future determine the relevance of our study.*

The scientific article examines the impact of quarantine restrictions on the hotel and restaurant business through the prism of analyzing the degree of decline in income, the percentage of job cuts, the number of employees granted leave at their own expense, and the share of laid off workers. In addition, the distribution of the areas most affected by quarantine is considered in terms of determining the percentage of victims who were not affected by quarantine, as well as those who benefited from quarantine restrictions. The dynamics of changes in the number of operating restaurants is studied. The reasons for the formation of a disappointing situation in the hotel and restaurant industry are analyzed. Have been developed measures for business owners to ensure the successful operation hotels and restaurants in the quarantin conditions, as well as proposed steps to be taken at the state level to support the hotel and restaurant business.

Key words: *impact, COVID-19 pandemic, hotel and restaurant business.*

Постановка проблеми. Вплив, який зараз відчувають підприємства ресторанного та готельного господарства в результаті пандемії COVID-19 і, більш прямо, швидко зростаючих вимог соціального дистанціювання та обмежень на подорожі, а також зростання кількості державних розпоряджень залишатися вдома, було безпрецедентним за своєю широтою та суворістю. Протягом перших тижнів поширення вірусу низка публічних ресторанних та готельних компаній відкликала рекомендації щодо прибутків, доки вони не мають більшої ясності щодо пандемії, а малі підприємства в цих галузях стикаються з ще більшою невизначеністю.

Більшість ресторанів з повним набором послуг почали працювати на невеликій потужності за рахунок виконання державних замовлень або для забезпечення збереження готівки в надії знову відкритися після зняття обмежень, а деякі взагалі припинили діяльність і закрилися. Хоча

готелі, як правило, звільнені від державних і місцевих розпоряджень про закриття, вимоги соціального дистанціювання та обмеження на групові зібрання залишали більшість номерів і бальних залів порожніми. Як наслідок, багато готельєрів, як великих, так і малих, вирішили на деякий час закрити свої двері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив пандемії COVID-19 на всі сфери економічного життя протягом останніх років виступає фокусом уваги багатьох науковців та аналітиків по всьому світу. Зокрема, Sharoval, V. у своєму дослідженні використав поєднання теорій соціальних систем і культурних вимірів Хофстеде, щоб розшифрувати вплив COVID-19 на індустрію гостинності в трьох країнах: Сполучених Штатах Америки, Швеції та Ізраїлі [8]. Seddighi, H [7] вказує, що пандемія COVID-19 є найгіршою кризою, яка торкнулася людства з часів Другої світової війни. Її наслідки були величезними, впливаючи на чоловіків і жінок по-різному, закликаючи до більшої рівності в гендерній політиці. В той же час, Sogno, A. у своєму дослідженні вказував на те, що ключові фірмові готелі почали скорочувати роботу через кризу COVID-19, що також свідчить про те, що такі готельні підприємства в Європі та Азії працюють нижче 50% своєї потужності [10]. Soehardi S. et al. перевірили гіпотезу щодо визначення рівня значного впливу пандемії COVID-19 на співробітників готелю в Джакарті [9].

Щодо вітчизняних вчених, то Мартиненко В. О. визначає, що криза, що виникла внаслідок пандемії COVID-19, стала своєрідним креш-тестом для суб'єктів готельно-ресторанної сфери та дала можливість переглянути позиціонування й ефективність бізнес-процесів [2]. Окрім того, Мілашовська О. І. та Ільтьо Т. І. показали, що поступовий розвиток та економічне зростання готельного та ресторанного бізнесу в Україні до 2019 р. було різко призупинено внаслідок дії непередбачуваних та об'єктивних обставин, а саме – розгортання пандемії COVID-19 та

впровадження відповідних обмежувальних заходів. Значна частина підприємств зазнала збитків, скорочення персоналу та зіштовхнулася з невизначеністю подальшої діяльності [4]. З іншого боку, Муха Р. А. у своїх дослідження визначала імідж, як ключовий актив, у формування конкурентоспроможності закладів готельно-ресторанної сфери [5].

Проте, не применшуючи вклад зазначених авторів у розкриття тематики дослідження, вважаємо, що довга тривалість карантинних обмежень формує собою поле для подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу пандемії COVID-19 на становище готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу статті. Жодного разу в історії не було такого випадку, коли підприємства майже в 200 країнах були паралізовані через загальний фактор. Лише час по-справжньому покаже повний вплив COVID-19 на світовий бізнес-сценарій. Ландшафт гостинності може змінитися назавжди, і для того, щоб залишатися актуальними, готельєри повинні знайти творчі способи убезпечити їхню галузь. В Інтернеті поширюється величезна кількість досліджень про глобальні тенденції гостинності, які можуть допомогти надихнути парадигму на зміни ідей. Однак прийняття цих ідей ринком буде ключовим у пошуку світла в кінці тунелю.

Проте, перш ніж розглядати заходи по подоланню наслідків карантину, пропонуємо проаналізувати яким чином він вплинув на економічну діяльність України і на які кроки були змушені вдаватися роботодавці для збереження власного бізнесу (рис. 1).

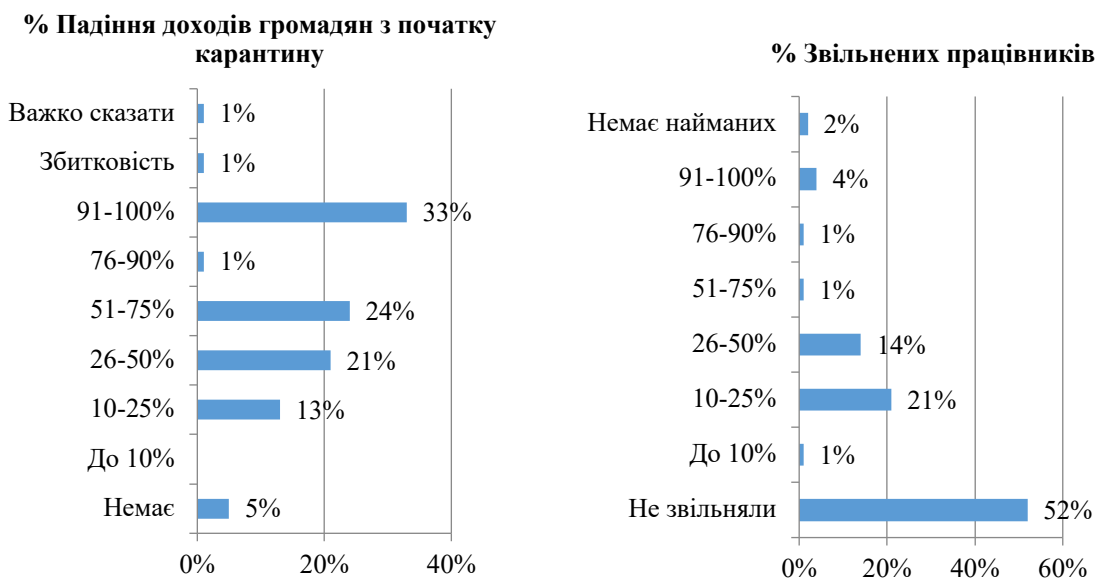

Рис. 1. Вплив карантину на доходи та рівень зайнятості працівників

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Так згідно досліджень аналітиків, третина власників бізнесу, заявляють про падіння доходів на 90-100% з початку карантину. Ці ж підприємці вже звільнили до 50% штату співробітників. Третина громадян втратили практично весь свій дохід (від 91% до 100%). Близько 24 % втратили половину власних доходів, а 24 % залишились без 2/3 надходжень. В той же час, половина підприємців не звільнили власних працівників, а 21% з роботодавців звільнили від 10 до 25% штату працівників свого підприємства. Окрім того, половина власників бізнесу в середньому звільнили до 14% працівників.

Поруч із цим, законодавчо була встановлена можливість для працівників отримати довгострокову відпустку на період карантину. Відтак, проаналізуємо, яка кількість працівників скористалась даним інструментом, а також визначимо прогноз скорочення робочих місць до кінця карантину на основі рис. 2.

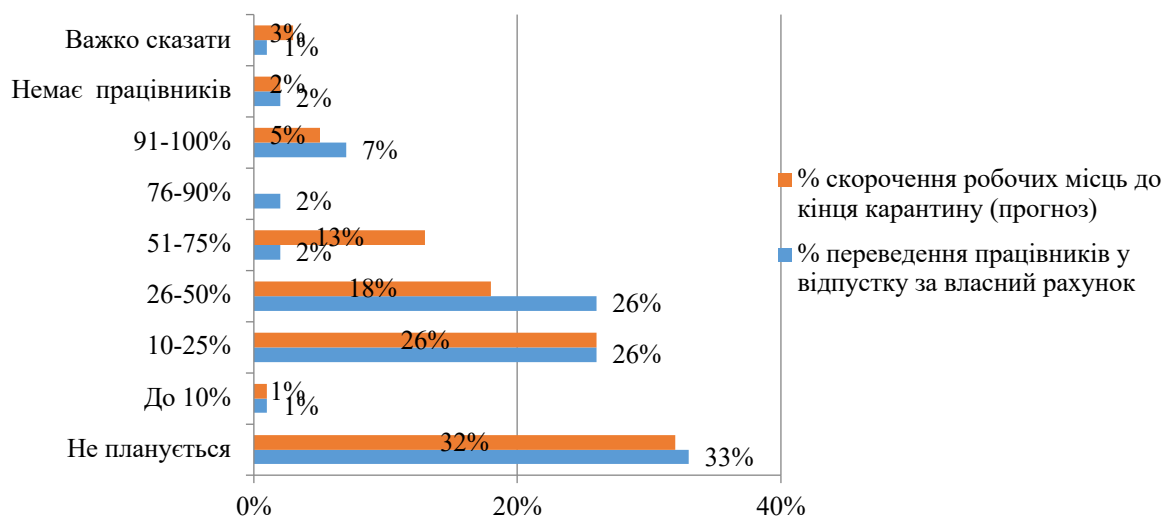

Рис. 2. Частка працівників у відпустці за власний рахунок та прогноз скорочення робочих місць до кінця карантину

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Таким чином, на основі рис. 2, можемо побачити, що третина працівників не планувала брати у відпустку за власний рахунок. В той же час, у четвертині роботодавців пішло у відпустку від 25 до 50% штату працівників, і близько 7% роботодавців зіткнулись і переведенням у відпустку за власний рахунок від 91 до 100% працівників.

Окрім того, згідно даних на рис. 2, встановлено, що до кінця карантину 26% роботодавців планують скоротити до 25% робочих місць, в той час як 18% планують скорочення від 26 до 50%. Третина роботодавців не планують звільняти працівників, а 3% з них не можуть дати відповідь.

Аналітики порталу grc.ua провели аналіз сфер, які найбільше постраждали від карантинних обмежень (рис. 3).

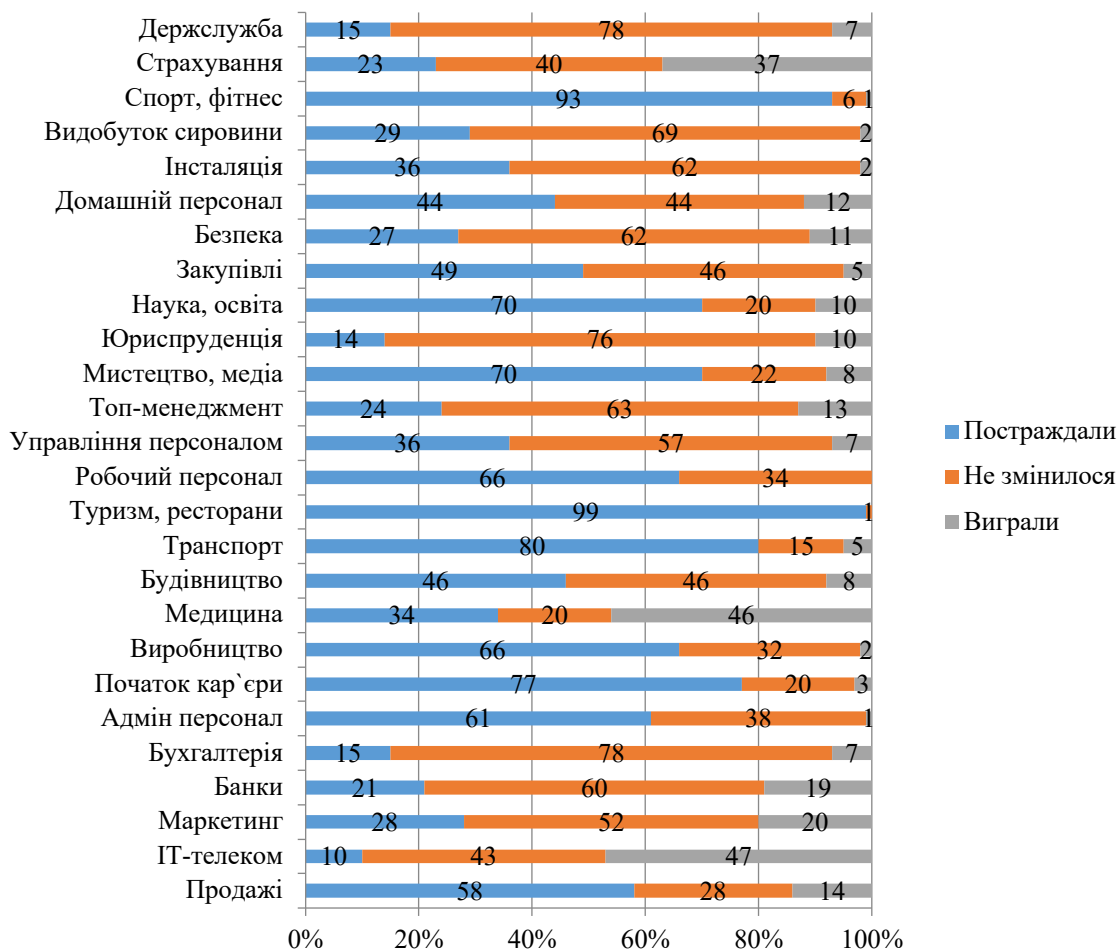

Рис. 3. Розподіл найбільш постраждалих професійних сфер під час COVID-19

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Згідно даних на рисунку, можемо сформулювати висновки, що найбільше постраждали такі сфери, як «туризм, ресторани» (99% опитуваних стверджують, що ця галузь перенесла локдаун найважче), «спорт, фітнес» – 93%, «транспорт» – 80%. Найменше криза зачепила спеціалістів ІТ/телекомунікацій – 10%, юристів – 14%, бухгалтерів – 15% та державних чиновників – 15%.

Розглянемо детальніше вплив карантину саме на галузь готельного та ресторанного бізнесу, адже вона перебувала під тиском найжорсткіших карантинних обмежень з моменту їх запровадження, а також в періоди спалаху захворюваності. Кількість ресторанів, які працювали під час

локдауну навесні 2021 року зменшилась зі 100 % до 86 % станом на середину травня 2021 року [1]. Така тенденція зумовлена тим, що частина ресторанів перейшла на обслуговування «на виніс», і таким чином, змогли продовжувати діяльність навіть в обмеженнях червоної зони. Ситуація з готельним бізнесом була дещо складнішою, адже заборони червоної карантинної зони повністю блокували можливість їх роботи.

Найбільше на порядок роботи готелів та ресторанів вплинули наступні карантинні обмеження:

- необхідність обслуговувати відвідувачів навесні та влітку тільки під відкритим небом;
- обмеження розміщення не більше 2-4 осіб за одним столом на відстані не менше 1,5-2 метрів між столами;
- відвідувачі повинні використовувати засоби індивідуального захисту крім періоду прийому їжі;
- обмежений робочий час;
- заповнюваність обмежена до 50% місць.

Це призвело до того, що індустрія ресторанного бізнесу в Україні пережила 2021 рік без багатьох відомих ресторанів, кафе і навіть мереж ресторанів. Приблизно 15% усіх ресторанів та 7 % всіх готелів закрилися. Решта – втратили щонайменше 50% своїх доходів у 2020 році.

Окрім того, за результатами опитування асоціації готельєрів, 75% опитаних готелів вимушені були скоротити кількість персоналу у 2020 році: чверть респондентів звільнили 10-20% співробітників, 33% - близько 20-40% і понад 15% готелі скоротили більше ніж 40% персоналу. Водночас 22% готелів вдалося зберегти чисельність співробітників, і лише 3% найняли додатковий персонал через збільшення попиту.

Власники бізнесу називають такі причини невтішної ситуації:

1. Суворі карантинні обмеження та заборона основної діяльності, що вводилися занадто довго, охоплювали найбільш прибуткові для бізнесу

періоди. Дозволені формати доставки та виносу не могли покрити навіть половини витрат. Це дозволяло ресторанам не лише проявляти лояльність до своїх клієнтів, а і забезпечувати принаймні частину персоналу роботою.

2. Загальне зниження платоспроможності українців через карантинні обмеження призвело до значного зниження можливості відвідування ресторанів та готелів.

3. Необхідні додаткові витрати на забезпечення дотримання карантинних вимог та постійні законодавчі зміни режиму та формату діяльності через карантинні обмеження.

4. Відсутність фінансової підтримки з боку держави, наприклад, у вигляді кредитних канікул. Натомість готельна та ресторанна індустрія постраждала від постійних перевірок контролюючих органів, які накладали значні штрафи.

Очевидно, що для стабілізації ситуації потрібна безперервна робота як власників та менеджерів бізнесу, так і органів державної влади. Зокрема, вважаємо, що для покращення ситуації з готельним та ресторанним бізнесом Україні керівництву необхідно здійснювати наступне:

1. Безперервний процес аналізу та внесення змін до бізнес-стратегії з урахуванням послаблення та посилення карантинних вимог.

2. Запровадження додаткових послуг в межах правового карантинного поля, які дозволять підтримувати діяльність на рівні, необхідному для фінансування всіх поточних потреб.

3. Введення нових форматів ведення бізнесу, а також створення унікальних продуктів та пропозицій.

4. Повне використання можливостей, залишених урядом поза карантинними обмеженнями.

5. Зниження витрат шляхом переговорів з орендодавцями та постачальниками, для формування нових умов співпраці.

6. Збереження робочих місць через використання можливостей по запровадженню простоїв, неповного робочого часу та надання відпустки без збереження заробітної плати.

З боку держави, заходами по стабілізації ситуації повинно бути розробка та впровадження дієвих програм по компенсації власникам готелів та ресторанів частини заробітної плати працівників, в умовах коли заклади не працювали. Окрім того, вкрай необхідно послабити податковий тиск саме на середній та великий бізнес, який також переживає значні фінансові втрати (малий бізнес повністю або частково звільнений від сплати основних податків на період карантину). В той же час, вважаємо за необхідне розробку більш гнучких індикаторів для запровадження жорсткіших карантинних умов, які б повною мірою відображали ситуацію в тих чи інших регіонах. Це особливо актуально в теперішній час, коли економіка починає відроджуватися після зтяжнього карантину, адже в період зростання захворюваності на сезонні захворювання виникає ризик повторного запровадження жорсткого карантину. Відтак, наявність системи чутливих індикаторів дозволить уникнути цього до того моменту, поки це не буде критично необхідно.

В наш час, карантинні обмеження значною мірою послаблені, готельний та ресторанний бізнес поступово повертається до звичного порядку роботи, проте вже з використанням мінімального набору проти епідеміологічних заходів (маски, санітаizers, соціальна дистанційна, систематична обробка робочих поверхонь, тощо). Ресторани та кафе тепер стали більш орієнтовані на доставку та приготування їжі на виніс, а готелі розширили перелік своїх послуг від стаціонарного проживання до здачі приміщень в суборенду для організації бізнес-зустрічей, проведення тренінгів, надання побічних послуг (організація харчування, дозвілля гостей готелю у вигляді дитячих кімнат, фітнес-центрів, тощо). З урахуванням цього, можна сформулювати сподівання, що ймовірно

запровадження карантину в майбутньому дозволить готельно-ресторанному бізнесу продовжити свою діяльність і уникнути закриття.

Висновки та перспективи досліджень. Пандемія COVID-19 підкреслила надзвичайну сприйнятливність сектору гостинності та туризму в усьому світі до стихійних лих та епідемій. Очевидно, що галузь повинна розробити суворий план стійкого відновлення, щоб допомогти подолати пандемію та за її межами.

Це узгоджується з тим, що сталося в багатьох країнах по всьому світу. Практично вся економічна діяльність країн зупинилась. Деяким працівникам було запропоновано залишатися вдома декілька днів у місяць, або взагалі не виходити на роботу, деякі співробітники самі були жертвами вірусу COVID-19, тоді як інші зіткнулись із захворюванням на коронавірус членів своїх родин. Все вищезазначене впливає на виникнення негативних економічних наслідків не лише для працівників сфери готельного та ресторанного бізнесу, а й для всієї системи загалом.

Закономірно, що із послабленням карантинних обмежень, кількість бізнес почав відновлювати свою діяльність. Проте, в нових умовах, виникла необхідність запровадження заходів, які б дозволили йому встояти під тиском карантинних обмежень. Зокрема, постійне оновлення бізнес-стратегій, запровадження додаткових послуг в готелях та ресторанах, повне використання можливостей, які залишені урядом поза карантинними обмеженнями, зниження витрат на оренду та розрахунки із постачальниками, зменшення законним шляхом тиску на фонд оплати праці, тощо. Ці заходи повинні здійснюватися у тандемі із кроками, які має здійснювати держава для підтримки бізнесу в умовах карантину: запровадження державних програм підтримки бізнесу, зменшення податкового навантаження не лише на суб'єктів малого бізнесу, а й на середній та крупний бізнес, які виступають джерелом більших податкових надходжень до бюджету і забезпечують робочими місцями більшу

кількість працівників. Окрім того, необхідно вдосконалити систему індикаторів для запровадження карантину в регіонах, з метою введення його в тих умовах, коли це дійсно виправдано.

Підсумовуючи, можемо впевнено стверджувати, що досвід, який отримали суб'єкти готельного та ресторанного бізнесу в умовах роботи під час карантину, стане вагомим запорукою їх довгострокової успішної діяльності і надалі, а отже дозволить зберегти свою діяльність і під час карантину, з яким може стикнутися Україна в майбутньому.

Література

1. В Україні 14% закладів харчування закрились після весняного локдауну // Gordonua.com. 2021. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/society/v-ukrajini-14-zakladiv-harchuvannja-zakrilisja-pislja-vesnjanogo-lokdauna-opendatabot-1553697.html> (дата звернення 05.04.2022).
2. Мартиненко В. О. Державне регулювання готельно-ресторанного бізнесу в умовах пандемії COVID-19 // Бізнес Інформ. 2021. №5. С. 241–245. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-241-245>
3. Мельников О. Вплив пандемії COVID-19 та карантину на професійну діяльність // European Business Association. 2021. URL: <https://eba.com.ua/vplyv-pandemiyi-covid-19-ta-karantynu-na-profesijnu-diyalnist/> (дата звернення 05.04.2022).
4. Мілашовська О. І., Ільтьо Т. І. Аналіз розвитку готельно-ресторанного бізнесу України в контексті сучасних викликів. Бізнес Інформ. 2021. №6. С. 151–156. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-151-156>
5. Муха Р. А. Дослідження стану готельно-ресторанної індустрії України та вплив пандемії covid-19 на неї. Ефективна економіка.

2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9075> (дата звернення: 01.04.2022).
6. Коронавірус vs бізнес: половина підприємців протримається на карантині не більше місяця // Економічна правда. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857/> (дата звернення 05.04.2022).
7. Seddighi H. COVID-19 as a natural disaster: Focusing on exposure and vulnerability for response // Disaster Med. Public Health Prep. 2020. № 14. P. e42–e43.
8. Shapoval V., Hägglund P., Pizam A., Abraham V., Carlbäck M., Nygren T., Smith R.M. The COVID-19 pandemic effects on the hospitality industry using social systems theory: A multi-country comparison // Int. J. Hosp. Manag. 2021. № 94. P. 102813.
9. Soehardi S., Untari D., Raya U.J. The effect of COVID-19 pandemic on hotel employees, hotel occupancy rates and hotel tax income in Jakarta, Indonesia // Syst. Rev. Pharm. 2020. № 11. P. 964–972.
10. Sogno A. COVID-19 Crisis Forces Hoteliers to Review Their Human Resources Strategies // Hospitality Net. 2020. URL: <https://www.hospitalitynet.org/opinion/4098660.html> (дата звернення 04.04.2022).

References

1. Gordonua.com. (2021). V Ukraini 14% zakladiv kharchuvannja zakrylysj pislja vesnjanogho nokdaunu [In Ukraine, 14% of zakladiv kharchuvannja zakrylysj writes vesnjanogho nokdaunu], available at: <https://gordonua.com/ukr/news/society/v-ukrajini-14-zakladiv-harchuvannja-zakrilisja-pislja-vesnjanogo-lokdauna-opendatabot-1553697.html> (Accessed 05 April 2022) [in Ukrainian].

2. Martynenko, V. O. (2021). Derzhavne reghuljuvannja ghoteljno-restorannogho biznesu v umovakh pandemiji COVID-19 [State regulation of hotel and restaurant business in a pandemic COVID-19]. *Biznes Inform [Business Inform]*, 5, 241-245. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-241-245>
3. Meljnykov, O. (2021). Vplyv pandemiji COVID-19 ta karantynu na profesijnu dijalnistj [The impact of the COVID-19 pandemic and quarantine on professional activities]. *European Business Association [European Business Association]*, available at: <https://eba.com.ua/vplyv-pandemiyi-covid-19-ta-karantynu-na-profesijnu-diyalnist/> (Accessed 05 April 2022) [in Ukrainian].
4. Milashovsjka, O. I., Iljtjo, T. I. (2021). Analiz rozvytku ghoteljno-restorannogho biznesu Ukrajiny v konteksti suchasnykh vyklykiv [Analysis of the development of hotel and restaurant business in Ukraine in the context of modern challenges]. *Biznes Inform [Business Inform]*, 6, 151-156. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-151-156>
5. Mukha, R. A. (2021). Doslidzhennja stanu ghoteljno-restorannoji industriji Ukrajiny ta vplyv pandemiji covid-19 na neji [Research of the hotel and restaurant industry of Ukraine and the impact of the covid-19 pandemic on it]. *Efektyvna ekonomika [Efficient economy]*, 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9075> (Accessed 01 April 2022) [in Ukrainian].
6. *Ekonomichna Pravda*. (2020). Koronavirus vs biznes: polovyna pidpryjemciv protrymajetsja na karantyni ne biljshe misjacija [Coronavirus vs business: half of entrepreneurs will remain in quarantine for no more than a month], available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857/> (Accessed 05 April 2022) [in Ukrainian].

7. Seddighi, H. (2020). COVID-19 as a natural disaster: Focusing on exposure and vulnerability for response. *Disaster Med. Public Health Prep.* 2020, 14, e42–e43.[in English].
8. Shapoval, V. Hägglund, P. Pizam, A. Abraham, V. Carlbäck, M. Nygren, T. and Smith, R.M. (2021). The COVID-19 pandemic effects on the hospitality industry using social systems theory: A multi-country comparison. *Int. J. Hosp. Manag.*, 94, 102813. [in English].
9. Soehardi, S. Untari, D. Raya, U.J. (2020). The effect of COVID-19 pandemic on hotel employees, hotel occupancy rates and hotel tax income in Jakarta, Indonesia. *Syst. Rev. Pharm*, 11, 964-972. [in English].
10. Sogno, A. (2020). COVID-19 Crisis Forces Hoteliers to Review Their Human Resources Strategies. *Hospitality*, available at: <https://www.hospitalitynet.org/opinion/4098660.html> (accessed on 21 July 2021). (Accessed 04 April 2022) [in English].